

Atamuxamedova R.F.

*I. Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
“Amaliy ingliz tili” kafedrasida katta o‘qituvchisi*

CHET TILLARNI O‘QITISHDA OILA, MAHALLA VA TALIM MUASSASALARI HAMKORLIGI

Annotatsiya. Maqola chet tillarini o‘qitish jarayonida oila, mahalla va ta’lim muassasalari o‘rtasidagi munosabatlarni o‘rganishga bag‘ishlangan. Maqolada nazariy asoslar va empirik ma’lumotlarni tahlil qilinib, talabalarning til muhiti va motivatsiyasini shakllantirishga yordam beradigan asosiy omillar aniqlandi. Chet tillarni o‘qitish samaradorligini oshirish uchun barcha manfaatdor tomonlar o‘rtasidagi hamkorlikning innovatsion modeli taklif etiladi.

Аннотация. Статья посвящена изучению взаимосвязи между семьей, махаллей и образовательными учреждениями в процессе обучения иностранным языкам. Анализируя теоретические основы и эмпирические данные, работа выявляет ключевые факторы, способствующие формированию языковой среды и мотивации учащихся. Предлагается инновационная модель сотрудничества всех заинтересованных сторон для повышения эффективности обучения иностранным языкам.

Annotation. The article is devoted to the study of the relationship between the family, the mahalla and educational institutions in the process of teaching foreign languages. Analyzing the theoretical foundations and empirical data, the work identifies the key factors contributing to the formation of the language environment and motivation of students. An innovative model of cooperation between all stakeholders proposed to improve the effectiveness of teaching foreign languages.

Tayanch so‘zlar: ta’lim muassasasi, mahalla, oila, chet tillari, madaniyat, ijtimoiy, ta’lim, jamoalar.

Ключевые слова: учебное заведение, махалля, семья, иностранные языки, культура, социальный, обучение, сообщества.

Keywords: educational institution, mahalla, family, foreign languages, culture, social, education, communities.

Kirish. Jahon iqtisodiyoti va madaniy almashinuv sharoitida chet tillarini bilish muloqot, kasbiy o'sish va shaxsiy munosabatlar uchun yangi imkoniyatlar eshigini ochadi. Til kompetensiyasi xalqaro hayotda faol ishtirok etish, martaba qurish va aloqalarni o'rnatish imkonini beradi. Chet tillarini o'rganish boshqa madaniyatlarni chuqurroq tushunishga yordam beradi va dunyoqarashingizni kengaytiradi. Til muhitini shakllantirish, bolalarni til o'rganishga undashda oila, mahalla va ta'lim muassasasi muhim o'rin tutadi. Oila va oilaviy tarbiya muammolari ichida ota-onalarning tarbiyachilik madaniyatini oshirish va ularga umumiy tarbiyaga oid bilim berish davrimizning dolzarb masalalaridan biridir. Oilalarni pedagogika yutuqlari bilan tanishtirish ularning mustahkamligini ta'minlash vositalaridan biridir. Boshqa tomondan esa bu, o'z navbatida, bolalar tarbiyasida tegishli shakl va uslublarni takomillashtirish yo'llaridan biridir. Shuning uchun ham ota-onalarni, oilalarni tarbiyaga oid bilimlar bilan, tarbiya uslublari bilan qurollantirish nihoyatda zarur. Vazirlar Mahkamasining 2012-yil 19-iyundagi 175-son qaroriga kura "Oila-mahalla-ta'lim muassasasi" hamkorlik mexanizmini kuchaytirish bo'yicha chora-tadbirlar majmuasi ishlab chikilgan. Unga ko'ra:

I. Oila, mahalla, ta'lim muassasalari. hamkorligini yanada kuchaytirishga qaratilgan metodologik asoslarni yaratish.

II. "Oila-mahalla-ta'lim muassasasi" Jamoat kengashlarini shakllantirish va ularning faoliyatini tashkil etish.

III. O'quvchi-yoshlar o'rtasida g'ayriijtimoiy harakatlarning vujudga kelish sabablari va shart-sharoitlarini o'rganish, ularni bartaraf etishga qaratilgan chora-tadbirlarni belgilash va amalga oshirish kabilar kiritilgan [1].

Asosiy qism. Oila qadriyatlar va munosabatlarning asoslarini yaratadi, ta'lim jarayonini qo'llab-quvvatlaydi va faol ishtirok etadi.

Mahalla qo'shma tadbirlar va madaniy almashinuvlar orqali til o'rganish uchun sharoit yaratadi. Ta'lim muassasalari tizimli ta'lim va resurslarni ta'minlaydi, oilalar va mahalliy jamoalar bilan hamkorlik o'rganishga qiziqish va muvaffaqiyatni oshiradi.

Til o'rganishda oilaning roli:

1. Til muhitini yaratish: oila bolani til materiallari (kitoblar, filmlar, musiqa) bilan o'rab olishi, kundalik suhbatlarda xorijiy so'zlardan foydalanishi mumkin.

2. Uy vazifasida yordam: ota-onalar bolani o'qishda qo'llab-quvvatlashi, topshiriqlarda yordam berishi va uni muvaffaqiyatga undashi mumkin.

Jahon iqtisodiyoti va madaniy almashinuv sharoitida chet tillarini bilish muloqot, kasbiy o'sish va shaxsiy munosabatlar uchun yangi imkoniyatlar eshigini ochadi. Til kompetensiyasi xalqaro hayotda faol ishtirok etish, martaba qurish va aloqalarni o'rnatish imkonini beradi.

**Bugungi kunda
respublikamizda
9 349 ta fuqarolar
yig'ini mavjud
bo'lib, ularning
41 tasi shaharcha
fuqarolar yig'ini.
73 tasi qishloq
fuqarolar yig'ini.
165 tasi ovul
fuqarolar yig'ini.
9 070 tasi esa
mahalla fuqarolar
yig'inidir.**

3. Tadbirlarda ishtirok yetishni rag'batlantirish: til klublarida, musobaqalarda va madaniy tadbirlarda qatnashish tilni mashq qilishga yordam beradi.

4. Sayohat va almashinuvlar: o'rganilayotgan til so'zlashadigan mamlakatlarga sayohatlar bilim va motivatsiyani chuqurlashtiradi.

Oilaviy an'analar va madaniy o'ziga xoslik tillarni o'rganish motivatsiyasiga ham ta'sir qiladi. Masalan, agar oila bir nechta tillarda gaplashsa yoki boshqa tilda adabiyot o'qish bilan shug'ullansa, bu tillarga qiziqishni uyg'otishi mumkin. Madaniy xususiyatlar o'rganishga yondashuvni shakllantiradi va til va madaniyat o'rtasida chuqur aloqani yaratishga yordam beradi.

Jahonda globallashuv jarayonlari kechayotgan bugungi davrda fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari faoliyatini samarali tashkil etish davr talabiga aylandi. Mamlakatimizda keng jamoatchilik muhokamasi natijasida "Harakatlar strategiyasidan – Taraqqiyot strategiyasi sari" tamoyiliga, asosan, ishlab chiqilgan yettita ustuvor yo'nalishdan iborat 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi qabul qilinishi asosida 2022-yil O'zbekistonda "Inson qadrini ulug'lash va faol mahalla yili", deb e'lon qilindi. Inson manfaatlari va uning qadri ustuvorligiga asoslangan xalqchil siyosat mamlakatimizda xalqimizning noyob an'ana va qadriyatlari, shaxsning jamiyat oldidagi majburiyatlari bajarilishini kafolatlaydigan, o'zini o'zi boshqarish institutining o'ziga xos ko'rinishi bo'lgan mahalla institutining rivojlantirilishi asosida fuqarolik jamiyatini shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Bugungi kunda respublikamizda 9 349 ta fuqarolar yig'ini mavjud bo'lib, ularning 41 tasi shaharcha fuqarolar yig'ini. 73 tasi qishloq fuqarolar yig'ini. 165 tasi ovul fuqarolar yig'ini. 9 070 tasi esa mahalla fuqarolar yig'inidir [2].

Fuqarolar ijtimoiy-siyosiy faolligining oshishida, odamlar ongu tafakkurida demokratik qadriyatlarni mustahkam qaror toptirishda, aholini aniq va manzilli ijtimoiy himoya qilishda ushbu tuzilmalarning o'rni va ahamiyati g'oyat katta. Ayni paytda mahallalarning yosh avlodni ona Vatanga muhabbat, istiqloq g'oyalariga sadoqat, milliy an'ana va qadriyatlarimizga hurmat ruhida tarbiyalash, sog'lom turmush tarzini targ'ib etish, yigit-qizlarni oilaviy hayotga tayyorlash, keksalarning pand-nasihati, kattalarning shaxsiy ibrati, jamoaning hamjihatligi misolida kishilar ongiga ezgulik g'oyalari singdirib boriladi. Mahalla demokratiyaning haqiqiy darsxonasiga aylanishi lozim.

Mahalla tarbiya o'chog'idir. Farzand oilada dunyoga kelib birinchi bor ota-onasini tanisa, ulg'aygan sayin mahalladagi odamlarni taniy

boshlaydi va yurish-turish, odob-axloq, jamiki ijobiy fazilatlarni, avvalo, mahalladan, aniqrog'i, ota-onalari, qo'ni-qo'shnilari, tabarruk otaxonlari, duogo'y onaxonlaridan o'rganadi.

Shu nuqtayi nazardan tahlil etilganda, "Oila – mahalla" tizimidagi ishlarni takomillashtirish, oila va mahallaga taalluqli boy va sermazmun milliy an'analarni avaylab-asrash, ularni umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish, oila va nikohning muqaddasligini yosh avlod ongiga chuqur singdirish yo'li bilan oilaning mustahkamligi, barqarorligini ta'minlash, oila a'zolarining huquqiy savodxonligiga erishish yaxlit jamiyat barqarorligi va tinchligining muhim omillaridandir.

1. Mahalla: jamiyat tadbirlar, bayramlar va madaniy almashinuvlar orqali til o'rganishni rag'batlantirishi mumkin, bu yesa til ko'nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi.

2. Ta'lim muassasalari: ta'lim muassasalari tizimli ta'lim, madaniy yelementlarni birlashtirgan dasturlar va til o'rganish uchun resurslarni taqdim etadi. Oilalar va jamoalar bilan hamkorlik til o'rganish muvaffaqiyatini sezilarli darajada oshiradi.

O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentyabrdagi "Ta'lim to'g'risida"gi O'RQ-637-son (Qonunchilik palatasi tomonidan 2020-yil 19-mayda qabul qilingan Senat tomonidan 2020-yil 7-avgustda ma'qullangan) Qonuni hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6108-son Farmoni qabul qilindi.

Maktabning tom ma'noda tarbiya markaz rolini o'ynashi uchun o'qituvchi va ota-onalarning maqsad va vazifalari, ularning amaliy faoliyatlari bir-birlari bilan chambarchas bog'langan bo'lishi shart. Bu borada maktabning eng muhim vazifasi ota-onalarga tarbiya ishida va bolalarning mehnati va dam olishini ko'ngildagidek uyushtirishda amaliy yordam berishdan iborat.

Ilgari uy-maktab aloqasi rejimi juda sodda va cheklangan edi, bu, odatda ota-onalarning uchrashuvi, qabul qilish to'g'risida xabar berish va o'quvchilarning aloqasi sifatida namoyon bo'ldi, shuning uchun aloqa samaradorligi va ta'siri juda past edi. Internet fonida, uy-maktab hamkorlik modeli yordamida, uy-maktab hamkorlik ota-onalar haqiqiy ma'noda o'z farzandlarining belgi va o'sish jarayonini tushunish mumkin. Shunday qilib, doimiy, yangi ota-onalar ta'lim konsepsiyasini isloh qilish ishlab chiqildi, ota-ona hidoyat yaxshi ish qilish, va yaxshi uy-maktab hamkorlik muhitini yaratish [3].

Aholi va ota-onalar o'rtasida ijtimoiy tarbiyaviy muhitni sog'lomlashtirish borasidagi ishlarni jonlantirish, takomillashtirish oila

Maktabning tom ma'noda tarbiya markaz rolini o'ynashi uchun o'qituvchi va ota-onalarning maqsad va vazifalari, ularning amaliy faoliyatlari bir-birlari bilan chambarchas bog'langan bo'lishi shart.

***Oila, mahalla
va ta'lim
muassasasining
uyg'un hamkorligi
chet tillarini
o'rganish
uchun qulay
muhit yaratish
va lingvistik
kompetensiyani
shakllantirishga
xizmat qilmoqda.
Oila va
jamoatchilikni
qo'llab-quvvatlash
talabalarini
rag'batlantirish,
madaniyatlararo
ko'nikmalarni
mustahkamlash,
ishonch va
hamkorlik muhitini
yaratishda muhim
rol o'ynaydi.***

va maktab aloqasini mustahkamlovchi omildir. Maktabning ota-onalar jamoatchiligi bilan aloqa qilishida o'qituvchi va tarbiyachilarga yaqindan yordam beruvchi bo'g'in maktab ota-onalar qo'mitasidir. Mazkur qo'mita qabul qilingan umumiy qoidalar asosida ota-onalar jamoatchiligini maktab hayotiga, sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlarga jalb qilishi lozim.

1. O'quv materiallaridagi madaniy mavzular: o'quv dasturlariga o'rganilayotgan til mamlakatlari madaniyati (bayramlar, adabiyot, gastronomiya) bilan bog'liq mavzular kiradi.

2. Amaliy mashg'ulotlar: mahorat darslari, teatrlashtirilgan tomoshalar va madaniy kechalarni tashkil yetish til ko'nikmalarini yaxshilashga yordam beradi.

3. Texnologiyalardan foydalanish: onlayn resurslar va multimedia formatlari madaniyat yelementlarini o'z ichiga oladi, bu yesa tilga chuqurroq kirib borishga yordam beradi.

Muvaffaqiyatli tashabbuslarga quyidagilarni kiritish mumkin:

1. Til oilasi dasturi: ota-onalar va bolalar birgalikda chet tillarini o'rganadilar, madaniy tadbirlarda va til loyihalarida qatnashadilar, bu yesa motivatsiya va til ko'nikmalarini yaxshilaydi.

2. Mahalladagi ijodiy til klubi: klub tarkibiga maktab o'quvchilari, ularning ota-onalari va mahalliy aholi kiradi, mahorat darslari va til kechalari o'tkaziladi, bu yesa malaka oshirish va ijtimoiy aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi.

3. Mahalla til almashish markazi sifatida: ishtirokchilar til va madaniyat bo'yicha bilim almashishdi, bu yesa bolalar va ularning oila a'zolari o'rtasida til o'rganishga bo'lgan qiziqishni kuchaytirdi.

4. Oila va jamoat tillarini o'rganish markazi: markaz o'quv jarayoniga oilalar va mahalliy jamoalarni jalb qilish orqali bolalar va kattalarni o'qitadi, bu yesa o'quvchilarning motivatsiyasi va muvaffaqiyatini oshirdi.

Xulosa. Oila, mahalla va ta'lim muassasasining uyg'un hamkorligi chet tillarini o'rganish uchun qulay muhit yaratish va lingvistik kompetensiyani shakllantirishga xizmat qilmoqda. Oila va jamoatchilikni qo'llab-quvvatlash talabalarini rag'batlantirish, madaniyatlararo ko'nikmalarni mustahkamlash, ishonch va hamkorlik muhitini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Ta'lim jarayonida ushbu ishtirokchilar o'rtasida yaqin aloqalarni o'rnatish nafaqat tilni yaxshiroq o'rganishga, balki butun jamiyatning hayot sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Ta'lim tadqiqotlari ota-onalarni sherik sifatida tan olishning afzalliklarini qo'llab-quvvatladi ta'lim. Ota-onalarning turli darajadagi ishtiroki maktablar tomonidan rag'batlantirildi, maktab haqida uyda

suhbatlar va yordam berishdan boshlandi topshiriq. Ko'pgina hollarda, ota-onalar o'quvchilarning kichik guruhlar bilan ishlash va maktab tadbirlarida qatnashish orqali o'z vaqtlarini ixtiyoriy ravishda jalb qilishdi. Ota-onalarning farzandlarini o'qitishdagi ishtiroki ota-onalar va ularning farzandlari uchun ta'lim missiyasi va ishiga ijobiy munosabatda bo'lishiga olib keldi [4].

Chet tillarni o'rganishda yeng yaxshi natijalarga yorishish uchun oilalar, mahalla va ta'lim muassasalari o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlash zarur. Bunga qo'shma tadbirlarni tashkil yetish, madaniy tashabbuslarni joriy yetish va ota-onalarni o'quv jarayoniga faol jalb qilish kiradi. Bunday ta'lim muhitining yaratilishi nafaqat o'quvchilarning til rivojlanishiga hissa qo'shadi, balki jamiyatdagi ijtimoiy aloqalarni mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. *O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2012-yil 19-iyundagi 175-son qaroriga ko'ra «Oila-mahalla-ta'lim muassasasi» hamkorlik mexanizmini kuchaytirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risidagi qarori.*
2. *Norqulov Husniddin. Oilaning mahalla va ta'lim muassasalari bilan hamkorligini kuchaytirish istiqbollari.*
3. *Qiuzi Lin. The influence of home-school cooperative education on Chinese learning in the era of "Internet +" from the perspective of attachment theory. SHS Web of Conferences 190, 01004 (2024). <https://doi.org/10.1051/shsconf/202419001004/EDSS 2024>*
4. *Lois Elaine McLendon Cansler. Parent Attitudes about and Involvement with Foreign Language Programs for Elementary Students. A dissertation paper of University Of North Carolina. Chapel Hill 2008.*